

**PRAVNI FAKULTET UNIVERZITETA CRNE GORE
PODGORICA**

**Prijedlog Programa razvoja Pravnog fakulteta Univerziteta Crne Gore za
mandatni period 2022-2025**

Kandidatkinja za dekanku
Prof. dr Aneta Spaić
Podgorica, 19. novembar 2021.g.

Sadržaj Programa razvoja Pravnog fakulteta za mandatni period 2022-2025.g.

UVODNA RIJEČ KANDIDATKINJE ZA DEKANKU ZA MANDATNI PERIOD 2022-2025.g.	4
PLAN STRATEŠKOG RAZVOJA	5
Tradicija, misija i ciljevi Pravnog fakulteta Univerziteta Crne Gore	5
Principi djelovanja Pravnog fakulteta.....	6
Modernizovani nastavni plan, upisna politika i režimi studija	6
Evropeizirani kurikulumi.....	6
Upisna politika	7
Režimi studija	7
Recidivi studijskog programa u Bijelom Polju	8
Naučno - istraživanje i intelektualni život	8
Zbornik Pravnog fakulteta UCG	9
Organizovanje naučnih skupova.....	9
Međunarodna saradnja	10
Saradnja sa nacionalnim institucijama judikature	12
Alumnisti.....	12
Kadrovka politika.....	12
Uloga studenata, studentskih organizacija i studentskih takmičenja u kreiranju inspirativnog sistema obrazovanja.....	13
Sistem studentskog akademskog napredovanja	14
Kapitalni i drugi infrastrukturni projekti.....	14
UMJESTO ZAKLJUČKA	15

UVODNA RIJEČ KANDIDATKINJE ZA DEKANKU ZA MANDATNI PERIOD 2022-2025.g.

Gotovo je pola vijeka od kada je u Crnoj Gori osnovan Pravni fakultet, jedna od onih akademskih ustanova bez kojih se ne može zamisliti postojanje iole ozbiljnog državnog univerziteta. Pionirski poduhvat stvaranja Pravnog fakulteta opravdao se, već pet decenija sloveći za rasadnika intelektualnosti crnogorskog društva, i glavnog partnera države na polju obrazovanja predstavnika sve tri grane vlasti, a posebno svih djelova sudske vlasti, odnosno cjelokupnog pravosudnog sistema. Od nastanka do danas, Pravni fakultet Univerziteta Crne Gore je imao ključnu ulogu i odgovornost u obrazovanju kompetentnih stručnjaka, razvijajući studijske programe na svim nivoima studija u skladu sa savremenim naučnim i istraživačkim rezultatima, visokim stručnim standardima i etičkim načelima.

Biti na čelu ovako prestižne institucije, kao prva žena dekanka, izuzetna je čast. Čast i privilegija da kao *primus inter pares*, učestvujem u kreiranju politika obrazovanja, te da je moja prva kandidatura i dekanski mandat značio zajednički odgovor većine nastavnika na istaknutu potrebu za koherentnijim i odgovornim djelovanjem Pravnog fakulteta u procesu obrazovanja crnogorske društvene i stručne elite. Ispostavilo se da su nenajavljene i iznenadne okolnosti ovaj dekanski mandat dijelom preusmjerile na pružanje promptnog odgovora na pandemiju, a uprkos epidemiološkoj situaciji koja je u značajnoj mjeri zaprijetila obustavljanjem aktivnosti, svi aspekti funkcionisanja jedne ozbiljne visokoobrazovne institucije su realizovani na primjeren način, dodatno digitalazujući fakultetske servise i sadržaje.

Zahvaljujući mom izuzetnom najbližem saradničkom timu, u proteklom trogodišnjem periodu, Pravni fakultet je pored agilnog odgovora na globalni izuzov pandemije postigao odlične rezultate: Međunarodne projektne aktivnosti nijesu zastale, nastava se izvodila uredno po evropeiziranim kurikulumima, naučne konferencije i drugi digitalni forumi su organizovani, sprovodila se postepena obnova nastavnog kadra, formirao se Alumni i klub prijatelja Pravnog fakulteta, realizovani su projekti sudnice Pravnog fakulteta, Centra za kliničko obrazovanje, depoa za Studentsku službu i arhivu, a započete su i mnoge druge aktivnosti čiji završetak planiramo.

Ipak ostalo je nezavršenog, a započetog posla, pa vjerujem da će moja obnovljena dekanska kandidatura značiti i dodatnu šansu da zajedničkim djelovanjem postignemo dalje pomake na polju evropeizacije, internacionalizacije i daljeg pozicioniranja Pravnog fakulteta.

PLAN STRATEŠKOG RAZVOJA

Tradicija, misija i ciljevi Pravnog fakulteta Univerziteta Crne Gore

Pravni fakultet je osnovan 1972. godine, na osnovu Zakona o osnivanju Pravnog fakulteta u Titogradu („Službeni list Socijalističke Republike Crne Gore“, br. 8/1972 od 25.05.1972. godine), koji je proglašen na osnovu člana 159 stav 2 Ustava Socijalističke Republike Crne Gore.

Poslove ustanovljavanja Pravnog fakulteta Univerziteta Crne Gore obavila je Matična komisija u sastavu: Milutin Milutinović, Branislav Ivanović, Nikola Stjepanović, Pavle Dimitrijević, Vojislav Bakić, Mijat Šuković, i Risto Vukčević. Komisija je pored osnivačkog posla vršila i funkciju organa upravljanja i rukovođenja Pravnim fakultetom kao nastavno-naučne ustanove u kojoj se organizuje i razvija obrazovni i naučno - istraživački rad u oblasti pravnih i njima srodnih nauka. U zakonu o osnivanju Pravnog fakulteta u Titogradu, utvrđena je obaveza Fakulteta da sprema stručnjake sa visokom spremom u oblasti prava za potrebe privrede, društvenih djelatnosti i državnih organa, organizuje i unapređuje naučni rad, stara se o podizanju naučnog podmlatka i usavršavanju stručnjaka. Septembra 1972.g. upisana je prva generacija studenata i to na prvu godinu studija, u broju od 1002 studenata, dok je prostor Ekonomskog fakulteta korišćen za izvođenje nastave. Od prve upisane generacije do danas Fakultet je dobio svoj prostor i razvijao kadrovsku strukturu u cilju obrazovanja generacija studenata, uspješnih sudija, advokata, pravnika u državnoj upravi.

Usvajanjem Bolonjske deklaracije na nivou Univerziteta Crne Gore, Pravni fakultet je prihvatio evropske obrazovne smjernice i svojim djelovanjem aktivno se uključio u savremeni evropski obrazovni proces. Principi Bolonjske deklaracije u oblasti kvantitativnog vrednovanja uloženog rada studenata, mjerljivost stečenog znanja i vještina, lakše razumijevanje i priznavanje diploma, kao i mobilnost nastavnika i studenata, pružili su nove mogućnosti Fakultetu u globalnom obrazovnom prostoru.

Od 2006. godine Pravni fakultet UCG uobličava svoju akademsku fizionomiju, pa u nezavisnoj državi, sa više odgovornosti i samostalnosti ostvaruje ciljeve: 1) edukacije najboljih, koji će odgovoriti potrebi države i društva, spremni za kompeticiju u nacionalnom i evropskom prostoru, 2) postizanja najviših standarda u naučno-istraživačkoj djelatnosti u oblasti prava, i 3) razvoja najviših istraživačkih i etičkih načela. Pored ovih nosećih ciljeva akcesornim se smatraju i ciljevi: povećanja efikasnosti studija, povezivanju istraživača i obrazovanja, jačanjem svih oblika međunarodne saradnje, razvijanje odlazeće i dolazeće mobilnosti, intenziviranje saradnje sa svim akterima judikature, i jačanje saradnje sa drugim jedinicima Univerziteta Crne Gore i visokoškolskim ustanova koje se bave obrazovanjem pravnika i drugim istraživačkim institutima.

Principi djelovanja Pravnog fakulteta

Nezavisno od vremena u kom djeluje, sistema studija, ustrojstvima Univerziteta, statusa Fakulteta, prvi i jedini državni Pravni fakultet mora počivati, baštiniti i kroz svoje djelovanje otjetlotvorivati vrijedosti tolerancije, dijaloga, akademske čestitosti, otvorenosti, slobodne i kritičke misli, vodeći se postulatom da su sloboda akademske misli i njene manifestacije temelji razvoja.

Tolerancija i uspostavljanje sveobuhvatnog naučnog dijaloga u cilju dosezanja naučne istine. „Jedan nikada nema pravo, sa dvojicom počinje istina“, rekao je Niče saopštavajući o potrebnosti relativizma u nauci. Naučna istraživanja pretpostavljaju sopstveno ali i drugo jednako vrijedno mišljenje, jer podrazumijevano postojanje jedne „nepodijeljene cijele istine“, traganje za istinom čini uzaludnim. Nauka označava komunikaciju, kritiku i kooperaciju i izbjegavanje dogmatskog načina posmatranja.

Princip akademske čestitosti. Princip akademske čestitosti je etika naučno-istraživačkog rada, a ostvaruje se u svim segmentima Univerziteta Crne Gore. On podrazumijeva sve neophodne preventivne aktivnosti u cilju sprečavanja prevara u nauci - falsifikata, fabrikacija i plagijarizma, ali i druge nedozvoljene radnje, kao što su slučajevi dvostrukog publikovanja i lažnog autorstva. Samo potpunom implementacijom principa akademske čestitosti možemo govoriti o visokoobrazovnoj instituciji, u pravom smislu riječi.

Princip otvorenosti fakulteta. Fakultet mora nositi i snažiti duh naučne tolerancije, te samo tako pretendovati na saradnju sa drugim visokoobrazovnim institucijama na regionalnom i međunarodnom planu. Ovaj princip podrazumijeva i odgovarajući kurikulum fomentiran po akademskim standardima, koji nadalje vodi mobilnosti nastavnog kadra i studenata, transparentnosti rada i dostupnosti rezultata naučnih istraživanja.

Fakultet kao središte slobodne misli. „Kada bi čitavo čovječanstvo imalo jedno mišljenje, a samo jedan čovjek drukčije, čovječanstvo ne bi imalo više prava da učutka tog čovjeka nego što bi on imao prava da učutka čovječanstvo“. Pravni fakultet bi, u svim vremenima, morao biti institucija afirmacije slobodarskog duha koji stvara atmosferu slobodne i kritičke misli i otjelovljuje citirane riječi Džona Stjuarta Mila. Za tako postavljen cilj potrebno je njegovati pristup koji će ne samo razumijeti, već i ohrabrivati i snažiti slobodu misli.

Modernizovani nastavni plan, upisna politika i režimi studija

Evropeizirani kurikulumi

Prepoznajući neophodnost kontinuiranog razvoja i unapređenja svih nivoa studija Pravnog fakulteta, uporedivih u *Evropskom prostoru visokog obrazovanja*, Fakultet je usmjeren na modernizaciju procesa nastave. Neophodnost usvajanja znanja, vještina i kompetencija u nastavnom procesu koji će zadovoljiti potrebe tržišta rada, mora se ostvarivati u skladu sa razvojem i izvođenjem studijskih programa sa uporedivim ishodima učenja na međunarodnom nivou, prilagođavanjem sadržaja studijskih programa i jasno definisanim ishodima učenja.

Pravni fakultet teži da trajno obezbijedi najbolji i najkvalitetniji obrazovni program koji će pružiti priliku studentima za sticanje znanja za obavljanje konvencionalnih pravnih profesija u pravosuđu, a nakon okončanja studija ponuditi im diplomu potrebnu za polaganje pravosudnog ispita i obavljanje drugih zanimanja za koje se zahtijeva široko pravno znanje. Adekvatno vrednovanje i valorizacija diploma Univerziteta Crne Gore, pa i Pravnog fakulteta, mora biti predmet interesovanja i zajednički napor svih relevantnih aktera na polju obrazovanja, pa je rangiranje nacionalnih institucija visokog obrazovanja imperativ uređenja ove oblasti.

Priprema studenata za uspješno obavljanje zahtjevnih pravnih zanimanja u pravosuđu podrazumijeva sticanje znanja i praktičnih vještina, ali i stvaranje svijesti o tome da je njihovo

aktivno učešće u rješavanju pravnih problema ranjive kategorije građana, njihov simbolični doprinos pravednijem društvu. U ostvarivanju ovog cilja Fakultet će raditi na jačanju aktivnosti Pravne klinike, i kao jednog od oblika pružanja besplatne pravne pomoći, u kojem će asistenciju u ovoj aktivnosti upravo pružati studenti, pod stručnim nadzorom nastavnika i saradnika Fakulteta, kao i drugih partnera iz neakademske juridičke zajednice. Međunarodni projekat ENEMLOS će dodatno osnažiti i uputiti na prednosti kliničkog obrazovanja, kroz komponentu aktivnog učešća studenata u rješavanju konkretnih predmeta iz prakse, te tako produbiti znanja o primjeni pravnih propisa u praksi i omogućili sticanje praktičnih vještina potrebnih za prepoznavanje problema, izbor i obradu slučaja, primanje uputstava od stranaka i mentora kao i odabir najbolje strategije za zastupanje njenih interesa.

Upisna politika

Veoma značajan segment funkcionisanja je dobro postavljena i osmišljena upisna politika. Unazad nekoliko godina uspostavljen je trend reduciranja upisanih kvota u korist politika upisa svršenih srednjoškolaca sa izuzetnim uspjehom iz srednje škole, čime je kreiran ambijent studiranja prava samo onih koji prethodnim radom projektuju sebe za odgovorne profesije. Upisna politika se usmjerava prema najboljim i najprobranijim srednjoškolcima, koji plediraju na preuzimanje najvećih odgovornosti i važnih uloga u društvu i državu.

U poslednjoj akademskoj godini 2021/22.g., za upis na 210 predviđenih mjesta prijavilo se 380 kandidata (80% više od traženog broja) što predstavlja povećanje u odnosu na prethodnu akademsku godinu kada je u odnosu na traženih 240 mjesta prijavljeno 316 kandidata. Kada je riječ o projekciji kvaliteta upisanih kandidata, na posljednjem 210. mjestu kandidat je imao 33,05 poena dok se na istoj poziciji prošlogodišnji kandidat imao 31,30 poena. Među prijavljenim kandidatima je ove godine bilo 87 nosilaca diplome „Luča“, dok je taj broj prošle godine iznosio 55. Vjerujem da povećano interesovanje za upis na Pravni fakultet Univerziteta Crne Gore nije samo rezultat epidemijskih okolnosti već kvalitetnijeg i raznovrsnijeg obrazovanja koje naši studenti dobijaju u toku studija na Pravnom fakultetu u Podgorici, kao i rasta atraktivnosti pravničke profesije u Crnoj Gori, čemu svjedočimo posljednjih godina.

Režimi studija

Studijska 2017/18. godina je značila primjenu i novog nastavnog plana po modelu studija 3+2+3. Iskustva proistekla iz ovog režima studija je potrebno analizirati kako bi se u periodu pred nama, na bazi prethodnih iskustava, kreirao optimalni model. Takom različitih perioda Pravnog fakulteta, nastavni planovi i programi trpjeli su različite izmjene režima studija - od sistema 4+2+3, preko 3+1+1 do aktuelnog 3+2+3 sistema. Potrebno je kritički izvršiti analizu prednosti i nedostataka svih modela i utvrditi koji od njih predstavlja adekvatan odgovor na potrebu studenata, kvalitetnog nastavnog procesa i izazova tržišta rada. Prilikom analize naročito relevantnim treba smatrati mišljenje studenata, budući da su njihova iskustva od naročitog značaja.

U narednom periodu, u okviru predstojeće akreditacije, potrebno je izmijeniti model studija na Pravnom fakultetu i usvojiti sistem integrisanih osnovnih i master studija u trajanju od pet godina. Ovim bi se stvorili uslovi za rasterećenje studenata koji bi na prve tri godine studija polagali samo osnovne predmete neophodne za obrazovanje pravnika. Takođe, broj predmeta po godini studija značajno bi se smanjio u odnosu na postojeći model, a studentima pružila šansa za kvalitetniji rad i savladavanje predmeta koji čine kor pravničkog obrazovanja. Nastavak studija na četvrtoj i petoj godini ne bi bio uslovljen završetkom osnovnih studija i polaganjem prijemnog ispita, čime bi se značajno poboljšao status studenta i skratilo trajanje studija. Veći broj usmjerenja na četvrtoj i petoj godini pružice studentima šansu za usavršavanje u onoj oblasti koju opredijele. Dodatno, usvajanjem rješenja koje predviđa tekst aktuelnog narta Zakona o visokom obrazovanju dala bi se prilika našim studentima da nakon stečenih 240 ECTS kredita izađu na tržište rada i uporedo sa pripravničkim stažom nastave svoje usavršavanje na petoj godini studija.

Recidivi studijskog programa u Bijelom Polju

Shodno predloženom Planu razvoja za mandatni period 2019-2022.g., odjeljenje Pravnog fakulteta u Bijelom Polju, na osnovu odluke Vijeća Pravnog fakulteta, već dvije generacije unazad ne upisuje prvu godinu studija uz projekciju i plan zatvaranja ovog odjeljenja i upućivanja preostalog broja studenata na Pravni fakultet u Podgorici. Vodeći računa o razlozima neodrživosti: kontinuirano lošoj strukturi upisanih studenata od kojih značajan broj uopšte nije iz Bijelog Polja, niti iz područja koja gravitiraju ovoj opštini, sveukupno malo interesovanja za upis u Bijelom Polju manifestovano je popunjavanjem oglašanih dvadeset mjesta tek u trećem upisnom roku, ekonomsku neisplativost, preopterećenost nastavnika angažovanjima na ovom odjeljenju, zaključeno je da studiranje na Pravnom fakultetu u Bijelom Polju ne ispunjava svoju prethodno saopštenu misiju, te da ga je shodno tome potrebno i sasvim napustiti.

Naučno - istraživanje i intelektualni život

Tokom svog višedecenijskog trajanja, Pravni fakultet Univerziteta Crne Gore je u presudnoj mjeri učestvovao u izgradnji cjelokupne crnogorske judikature. Ipak, u vremenu snažne konkurencije potrebno je održati kontinuitet, te kvalitetom i brojem publikovanih radova, udžbenika, monografija, i dalje težiti očivanju liderske pozicije.

U godini kojom se zaokružuje pola vijeka trajanja Fakulteta koji se smatra jednom od glavnih poluga Univerziteta Crne Gore, u aktuelnim centralizovanim izdavačkim usmjerenjima ideja reizdavanja kapitalnih udžbenika napisanih perom profesora koji su stvarali imidž Pravnog fakulteta, je i dalje neodrživa. Ipak, potreba za novim udžbenicima, monografijama, publikacijama je vitalna, održiva i potrebno je podržati na sve moguće načine. U tom mislu, Fakultet, u saradnji i uz pomoć Univerziteta, treba da nastoji da unaprijedi naučno-istraživačke aktivnosti nastavnog kadra. Imajući u vidu da nauka nije samo individualno iskustvo, već i da ima svoju društveno-kolektivnu dimenziju koja se reflektuje u učestvovanju na naučnim konferencijama, objavljivanju radova u naučnim časopisima, razmjeni ideja i rezultata istraživanja. Unapređivanje naučno-istraživačke djelatnosti je jedan od primarnih ciljeva, budući da se na taj način obezbjeđuje bolja i uspješnija međunarodna komunikacija i dijalog sa kolegama iz istih i srodnih naučnih oblasti, a

time i doprinosi većoj vidljivosti Pravnog fakulteta. Osim toga, na širem planu, ulaganje u ovom pravcu obezbjeđuje i bolju poziciju samog Univerziteta na listama rangiranja.

Zbornik Pravnog fakulteta UCG

Zbornik Pravnog fakulteta Univerziteta Crne Gore, kao važan generator razvoja naučno-istraživačkog stvaralaštva u domenu pravne nauke njeguje inovativnu i analitičku pravnu misao u Crnoj Gori od svog osnivanja 1976. godine. Uvažavajući činjenicu da se radi o časopisu sa respektabilnom tradicijom, utvrđivanje nove vizije uređivačke politike će se ogledati u unapređenju pravne periodike u Crnoj Gori u skladu sa standardima za indeksiranje u prestižnim međunarodnim bazama i širenju granica pravne misli na globalnom nivou. U periodu 2022-2025.g. treba preduzeti konačne aktivnosti u cilju afirmacije časopisa *Zbornik Pravnog fakulteta u Podgorici*. Ukoliko pogledamo izdanja Pravnih fakulteta u okruženju vidjećemo da zbornici drugih fakulteta Univerziteta u Beogradu (*Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*) i Univerziteta u Zagrebu (*Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* i *Croatian Yearbook of European Law & Policy*), imaju status časopisa nacionalnog značaja, i indeksirani su čak u Web of science/SSCI i SCOPUS.

Redizajniranje Zbornika Pravnog fakulteta predstavlja značajan faktor sprovođenja Strategije internacionalizacije Univerziteta Crne Gore i potpunijeg integrisanja Pravnog fakulteta u međunarodnu naučnu zajednicu. Zbornik će publikovati teorijske i empirijske radove domaćih i inostranih autora (nastavnog osoblja, naučnih istraživača, eminentnih stručnjaka iz prakse i pripadnika pravosudne profesije) iz različitih grana prava sa ciljem da edukuje najširu čitalačku publiku o kompleksnom mozaiku pravnih normi i aktuelnim društvenim temama posmatranim kroz kritičku prizmu pravne nauke. Politika dostupnosti Zbornika bi se zasnivala na otvorenom pristupu (*open access*), a politika objavljivanja na dvostrukoј anonimnoj recenziji, čime se osigurava kvalitet i originalnost objavljenih radova. U periodu iza nas smo utvrdili uređivački odbor, recenzente kao i savjetodavni odbor respektabilnih svjetskih dometa: Prof. dr Larry di Matteo Huber Hurst Professor of Contract Law & Legal Studies, Levin College of Law, Center for European Studies, USA, Prof. dr Speedy Rice, Washington and Lee University, USA, Prof. dr Thom Brooks, Professor of Law & Government, Durham University, United Kingdom, Prof. dr Mark Poustie, Dean of the School of Law University College Cork, Ireland, United Kingdom.

Prvo redizajnirano izdanje Zbornika ćemo prirediti nakon završetka naučne konferencije, u maju 2022.g., koju ćemo upriličiti povodom pedesetogodišnjice Pravnog fakulteta.

Organizovanje naučnih skupova

Organizovanje naučnih skupova je znak vitalnosti fakulteta i način razmjene ideja, kao i rezultata naučnih istraživanja koji doprinose afirmaciji Fakulteta i njegovog nastavnog kadra. Plan je da se u navedenom mandatom periodu organizuje niz naučnih skupova vodeći računa o aktuelnosti i raznovrsnosti tema, o naučnoj reputaciji učesnika, koji dolaze sa respektabilnih fakulteta i naučnih instituta iz inostranstva. Multidisciplinarni pristup temama je od naročitog značaja i kao takav, pored pravnih podrazumijeva sagledavanje ekonomskih, socioloških i politikoloških aspekata predmetnih tema. U maju 2022.g. povodom pedesetogodišnjice Pravnog

fakulteta i deset godina pregovaračkog procesa, a u okviru *Jean Monnet* projekta Prava unutrašnjeg tržišta, planirana je konferencija koja će biti održana na Pravnom fakultetu.

Međunarodna saradnja

Shodno univerzitetskim strateškim ciljevima jačanje aktivnosti na međunarodnom planu je imperativ sveukupnog naučno-istraživačkog procesa Pravnog fakulteta. Regionalna, pa i međunarodna prepoznatljivost, utemeljena na integraciji nastavnog, naučno-istraživačkog i stručnog rada kao i na mobilnosti nastavnika, predstavlja snažan segment projektovane politike razvoja Pravnog fakulteta.

Do 2017.g., Pravni fakultet nije bio prepoznat kao korisnik poznatih projekata konstrukcija COST-a, Erasmus+ programa, IPA-e. Danas smo prepoznati kao *grant holder Capacity Building* projekta, sa izvedbom aktivnosti ne samo na nacionalnom, već i na međunarodnom nivou. Nedavno smo realizovali projekat „Evropeizacija, jačanje međunarodne saradnje i snaženje ljudskih, tehničkih i bibliotečkih resursa (CABUFAL)“. Projekat je finansirala Evropska komisija i njena Agencija za obrazovanje, audioviziju i kulturu i predstavlja jedan od 147 projekata izabranih za finansiranje, ukupne vrijednosti 556.300 eura. CABUFAL aktivnostima je evropeiziran kurikulum, povećana je regionalna i međunarodne vidljivosti Pravnog fakulteta, kroz studentske posjete njegovih nastavnika-istraživača partnerskim institucijama, i boravkom stranih eksperata u Crnoj Gori, nabavljena je izuzetno vrijedna oprema, literatura kao i pristup elektronskim bazama.

Kako je i najavljeno prethodnim planom razvoja Fakulteta, unapređenje pravnih klinika je potreba koja će, u konačnom, biti realizovana razvijanjem kliničkih programa rada za živim klijentima, sa ili bez njihovih zastupanja pred sudom. ENEMLOS, ERASMUS+ projekat je, upravo iz tog razloga, od posebnog značaja za razvoj sistema obrazovanja pravnika u Crnoj Gori, jer će u okviru istog crnogorski studenti prava po prvi put imati priliku da u sklopu pravnih klinika, a pod vođstvom renomiranih stručnjaka iz crnogorskog pravosuđa i akademske zajednice, rade sa tzv. „živim klijentima“. Drugim riječima, građani Crne Gore koji iskazu potrebu za tim, a posebno ranjive grupe, imaju mogućnost da na Pravnom fakultetu Univerziteta Crne Gore dobiju besplatnu asistenciju u pravnoj pomoći od strane studenata. U realizaciji pravnih klinika studentima će pomagati praktičari: sudije, advokati, tužioci, notari, javni izvršitelji i posrednici.

Pored velikog projekta ENEMLOS koji je, zajedno sa petnaest (ne)akademske partnere, počeo 2019.g., u 2020.g. odobrena su još tri naučna projekta. Najprije, u okviru ERASMUS+, odobren nam je Žan Mone iz oblasti prava unutrašnjeg tržišta Evropske unije (MLEUIM - *Jean Monnet Module in Law of the EU Internal market*), čija je realizacija počela i trajaće do 2023.g. Nastavni plan i program MLEUIM-a je integrisan u kurikulum dvogodišnjih master studija iz oblasti poslovnog prava na Pravnom fakultetu Univerziteta Crne Gore, čime je obezbijeđeno sistematično sticanje znanja iz oblasti prava unutrašnjeg tržišta, priprema mladih pravnika za predstojeće zahtjeve punopravnog članstva u Evropskoj uniji, kao i podsticanje razvoja akademske misli i istraživanja na ovom polju. Ovaj projekat je odobren pod okriljem programa Erasmus+ Izvršne agencije za obrazovanje, audiovizuelnu umjetnost i kulturu (EACEA), i realizovaće se na predmetima Prava unutrašnjeg tržišta Evropske unije, Prava konkurencije, Prava potrošača,

Poslovnopravna klinike i Zaštite životne sredine. Unapređenje *Jean Monnet* programa kroz *Jean Monnet Chair* ili *Jean Monnet Center* bi značio dodatni kvalitet u ponudi Pravnog fakulteta.

Drugi projekat, kojem smo pristupili kao partneri u realizaciji, iz oblasti zabrane diskriminacije na osnovu pola, je UNIGEM *University and Gender Mainstreaming*, koji će se u naredne četiri godine baviti pitanjima ravnopravnosti polova i rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima u BiH, Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori, sa ukupno sedamnaest univerziteta u konzorcijumu. Projekat u cjelosti finansira ambasada Ujedinjenog Kraljevstva iz BiH, dok je koordinator TPO fondacija iz Sarajeva.

U prošloj akademskoj godini, zaključena su i dva bilateralna projekta sa Javnom agencijom za istraživačku djelatnost Republike Slovenije, koje sprovode profesori i istraživači sa povezanih pravnih fakulteta. Naime, Ministarstvo nauke Crne Gore i Javna agencija za istraživačku djelatnost Republike Slovenije odobrili su projekat "Mogućnosti i opravdanost uvođenja sistema neskrivljene odštetne odgovornosti u zdravstveni sistem Slovenije i Crne Gore - komparativna pravna analiza" ili »No-fault« sistem odgovornosti u sistemu zdravstva, koji će sprovoditi profesori i istraživači sa Pravnog fakulteta UCG i Pravnog fakulteta u Mariboru, kao i projekat Pravnog fakulteta UCG "Pravna odgovornost u vezi sa životnom sredinom – preventivne i kurativne mjere u svjetlu ekološkog i energetskog zakonodavstva".

Realizovani CABUFAL i tek dobijeni ENEMLOS obavezuju na nove saradnje sa eminentnim imenima nacionalne i međunarodne juridike, kroz *joint capacity building* projekte kojima ćemo dodatno povezivati univerzitetsku, sa pravosudnom zajednicom, na nacionalnom i na međunarodnom nivou. Otuda i dvije nove projektne aplikacije koje će, za slučaj uspješnog ishoda, značiti dodatni impuls u razvoju (van)nastavnih aktivnosti Fakulteta. Sve to govori da je u uslovima koji su bili značajno teži od uobičajenih, Pravni fakultet radio na planu internacionalizacije i jačanja međunarodne prepoznatljivosti Pravnog fakulteta, a time i Univerziteta Crne Gore.

Tako smo se u septembru ove godine javili na konkurs za projekte Programa prekogranične saradnje Crna Gora - Albanija 2014-2020.g. u okviru poziva IPA II, sa projektnim prijedlogom „*Employment through education of law students in the cross-border region, with focus on environmental law*“ - EMPLawER. Cilj projekta je usmjeren na doprinos većoj zaposlenosti u Crnoj Gori i Albaniji, uz fokus na potrebe tržišta rada i kvalitet obrazovanja studenata prava. Projekat takođe nastoji da poboljša pristup zapošljavanju diplomiranih pravnika unutar i van granica zemalja, uz povećanje kvaliteta obrazovanja i radne prakse studenata prava. Dio projektnih aktivnosti tiče se i intenzivnijeg istraživanja tema o zaštiti životne sredine u Crnoj Gori i Albaniji, sa ciljem podizanja svijesti i edukacije studenata prava o životnoj sredini i zapošljavanju pravnika u različitim oblastima prava životne sredine. Partner Pravnom fakultetu na projektu jeste Univerzitet *Luigi Gurakuqi* iz Skadra, a predviđeno je da projekat traje 18 mjeseci.

Takođe, aplicirajući sa projektom Erasmus Mundus Design Measures pod nazivom „*Design Measures on the Joint Master on Gender Studies*“ DIGESTE, Pravni fakultet je ove godine stavio akcenat na pitanje rodne ravnopravnosti. Projekat je predviđen da traje 15 mjeseci, a naši partneri su

Universidade Nova de Lisboa iz Portugala i *University of Iceland* sa Islanda sa kojima bi inicirali saradnju u cilju uspostavljanja integrisanog master programa iz oblasti rodne ravnopravnosti.

Saradnja sa nacionalnim institucijama judikature

Pravni fakultet Univerziteta Crne Gore je prepoznat kao jedna od vodećih visokoobrazovnih nastavnih i naučnih ustanova u oblasti prava u zemlji. Ova uloga podrazumijeva dalje jačanje saradnje s tijelima sudske, zakonodavne i izvršne vlasti, lokalnom zajednicom, privredom, kao i institucijama civilnog društva. Do danas, desetine je zaključenih memoranduma, programa bilateralnih komunikacija, dok se intenzivne aktivnosti realizuju i kroz projekat ENEMLOS, a uključuju različite nacionalne neakademske subjekte - aktere cjelokupnog crnogorskog pravosuđa – tužilaštvo, sudstvo izvršitelje, notare, advokate. Značajnim segmentom ovog projekta smatramo uključivanje svih aktera nacionalne judikature u proces sticanja praktičnih znanja studenta preko pravnih klinika, a posebno rad sa živim klijentima ranjivih grupa (invalidi, žrtve porodičnog nasilja, siromašne građane, romsku populaciju i sl.).

Alumnisti

U periodu iza nas, a kao realizacija ranijih projekcija razvoja nastavničkih aktivnosti Pravnog fakulteta, 2018g osnovan je Klub Alumnista i prijatelja Pravnog fakulteta. Formiran je kao refleksija potrebe povezivanja bivših studenata, nastavnika i prijatelja uz jačanje pripadnosti *alma mater*-u Pravnom fakultetu u Podgorici. Afilijacijom respektabilnih imena pravne struke, i kredibilnih lica poslovne zajednice doprinijeće se boljem pozicioniranju Pravnog fakulteta i efikasnijim međunarodnim povezivanjima. Simona Granatta Menghini, generalna sekretarka Venecijanske komisije Savjeta Evrope, profesori Speedy Rice, Judy Clark i Christa Jessel Holst, počasni konzul Crne Gore u Bejrutu Marwan Kebbe, samo su neka od velikih imena članova Kluba alumnista i prijatelja Pravnog fakulteta. Jedan od njih je i potpredsjednik Vrhovnog suda Velike Britanije Lord Mance, pod čijim liderstvom je otvoren i crnogorski ogranak *International Legal Association*, osnovan 1826. godine u Londonu.

Kadrovka politika

Kadrovska politika Pravnog fakulteta je snažno uslovljena racionalizacijom i centralizacijom Univerziteta Crne Gore. Ona se u značajnoj mjeri reflektuje kroz sadašnje deficitarno stanje nastavnog/saradničkog kadra, naročito imajući uvidu veliki broj odlazaka u starosne penzije. Kadar je potrebno podmladiti i kroz osmišljenju - sistemsku, finansijsku i logističku platformu osnažiti ga i usmjeriti ga shodno potrebama Pravnog fakulteta. Aktuelni sastav nastavnog kadra broji sedamnaest profesora, dok su dva izbora u nastavnička zvanja u toku. U ovom mandatnom periodu broj saradnika je povećan za četiri, u sljedećoj akademskoj godini će se povećati za još tri mjesta, što se može smatrati adekvatnim odgovorom na blagovremeno planiranje potreba za nastavnim kadrom Pravnog fakulteta.

Valorizacija postojećeg i budućeg ljudskog kapitala osnovna je vrijednost i garant uspjeha u ostvarivanju misije i saopštene vizije razvoja Fakulteta, čime se nužno mora podsticati mobilnost i pružati institucionalna podrška u razvijanju cjeloživotnih istraživačkih karijera nastavnika i odgovorno primjenjivanje akata o sistemu kvaliteta kao oblika podrške i podsticaja pedagoškim i naučnim aktivnostima.

Uloga studenata, studentskih organizacija i studentskih takmičenja u kreiranju inspirativnog sistema obrazovanja

Adekvatan plan razvoja Pravnog fakulteta mora počivati na dobrom razumijevanju studentskih tema i izazova generisanih (van)nastavnim procesom. Vodeći računa o akademskom napredovanju studenata, uprava Pravnog fakulteta prvobitno mora biti fokusirana na ostvarivanje primarnih uslova za sticanje kvalitetnog pravničkog obrazovanja i znanja. U tom smislu akcenat treba da bude na unapređivanju kvaliteta nastave i studijskog programa, a sve eventualne prepreke na tom putu moraju biti predmetom dodatnih razmatranja i pažnje svih aktera ovog procesa – uprave, nastavnika pa i samih studenata. Studenti imaju važnu ulogu u ocjeni kvaliteta nastave, nastavnog kadra i studijskog programa, pa osim u Vijeću Pravnog fakulteta, oni imaju svoje predstavnike u drugim, značajnim radnim tijelima Fakulteta – Komisiji za kontrolu kvaliteta, Disciplinskoj komisiji, Kontrolnim odborima međunarodnih projekata.

Pored obezbjeđivanja kvalitetnog nastavnog procesa jednako je važno studentima garantovati mobilnosti, u međunarodnim okvirima. *International student mobility* je program EU koji je u značajnom obimu inkorporiran kao univerzitetska mogućnost i sadržaj legitimnog i poželjnog oblika usavršavanja na stranim univerzitetima kroz boravke na visokoobrazovnim institucijama partnerskih univerzitetskih sistema.

Jedna od najznačajnijih studentskih organizacija koja djeluje na Pravnom fakultetu je Studentsko vijeće Pravnog fakulteta, sa mandatom zastupanja interesa i prava studenata Pravnog fakulteta, i ciljem pružanja doprinosa razvoju svih interesnih aktivnosti studenata prava. Studentsko vijeće organizuje i izvodi (van)akademske aktivnosti studenata ne samo iz oblasti prava, već i iz kulture, obrazovanja, sporta, međunarodne saradnje, informisanja i drugih područja interesnog i akademskog djelovanja u skladu sa naučno-nastavnim programom. Jedna od posljednjih vannastavnih aktivnosti nedavno osnovani studentki portal *Iure et facto*.

Studentske organizacije poput ELSA-e su prisutne na ovoj organizacionoj jedinici, te je važno obezbijediti logističku i drugu podršku Fakulteta kako bi se ovaj vid studentskih komunikacija dodatno stimulisao.

Međunarodna i nacionalna studentska takmičenja se smatraju izuzetno prestižnim komponentama studentskih sadržaja. Bilo da je riječ o retoričkim takmičenjima, studentskim sportskim aktivnostima, ili takmičenjima simuliranja suđenja iz različitih oblasti prava, veoma je važno podržati i stimulisati ove vidove studentskog aktivizma. Međunarodno profilisanje studenata u velikoj mjeri doprinosi obezbjeđivanju kako atraktivnih radnih angažmana, tako i boljem plasmanu i vidljivosti Fakulteta. Naročito atraktivne aktivnosti dostupne ambicioznim i najboljim

studentima Fakulteta koji fluentno govore strane jezike su studentska takmičenja poput *Vis Moot Competition*, *Phillip Jessup Moot Court Competition*, *Frankfurt Investment Arbitration Moot Court*, na kojima su naši studenti postizali izuzetne uspjehe.

Sistem studentskog akademskog napredovanja

Model studija „odličnog studenta“ je paradigma po kojoj je nastavni proces u cjelini potrebno organizovati. Pretpostavljanje očekivanja, motivacije i rezultata kojima teži odličan student je platforma koncipiranja nastave, strukture i sadržine studijskog programa u cilju prepoznavanja Pravnog fakulteta kao visokoobrazovne ustanove koja tržištu rada nudi diplomirane pravnike sa solidnim pravničkim znanjem, opštim obrazovanjem i spremne za zahtjeve tržišta rada.

Kapitalni i drugi infanstrukturalni projekti

Projekat izgradnje sudnice Pravnog fakulteta je završen u prvoj godini aktuelnog mandata. Pod maksimom *Ubi Est Forum, Ibi Ergo Est Ius*, sudnica je u proteklom periodu bila i u buduću će biti u funkciji praktične nastave, gdje će studenti simulacijom suđenja učiti po evropeiziranim studijskim programima kao sinteze različitih pravnih disciplina, i sticati neophodna praktična pravnička znanja, uz realna suđenja koja se, u saradnji sa Osnovnim sudom u Podgorici, u značajnom broju odigravaju baš na ovom mjestu. Takođe, u recentnom proteklom periodu rekonstruisan je dio suterenskog prostora koji je predviđen za razvoj Centra kliničkog obrazovanja, Studentskog rekreativno-dnevnog boravka, dok su prostorije depoa za Studentsku službu i za Arhivu, takođe, adaptirane.

Aktuelni prostor za Biblioteku na Pravnom fakultetu u Podgorici nije pravljen namjenski, pa je Biblioteka trenutno smještena u neuslovnim prostorijama koje funkcionalno nijesu povezane, čime se loše utiče na kvalitet njenog rada i ostvarivanje njene osnovne funkcije - podrške nastavnom i istraživačkom procesu. Zbog toga, nakon iseljenja elektro-laboratorije, namjera je da se ovaj prostor iskoristi za Biblioteku, sastavljenu od više funkcionalno i fizički povezanih sadržaja. Planirana adaptacija podrazumijeva: Prostor za Službu informacione i referalne djelatnosti i međubibliotečku pozajmicu, prostor za smještaj bibliotečke građe u slobodnom pristupu i ograničenom pristupu, prostor za rad korisnika za korištenje baza podataka, kao i čitalačkih mjesta i prostor za nabavku i obradu bibliotečke građe tj. za rad bibliotečkog osoblja. U proteklom periodu realizovan je glavni projekat Biblioteke, a njegova revizija je toku. U Prijedlogu državnog budžeta za 2022.g., Vlada Crne Gore je opredijelila iznos od 100.000 eura za ovaj investicioni poduhvat, što predstavlja trećinu ukupnog budžeta koji je Pravni fakultet finansijskim planom za 2022.g., predvidio za ovaj projekat.

Pored Biblioteke Pravnog fakulteta, planira se i Multimedijalna sala za interaktivnu nastavu uz nabavku audiovizuelne opreme, renoviranje – furniranje i lakiranje mobilijara i parketa u amfiteatrima I, II, III, IV, i adaptacija prostora Računarske sale.

UMJESTO ZAKLJUČKA

U susret pedesetogodišnjici postojanja Pravnog fakulteta, a u svjetlu potrebe države da izradi jedinstveni građanski zakonik i zatvori poglavlja 23 i 24 u pristupnim pregovorima sa EU, sva pažnja sadašnjeg, a ako dobijem vaše povjerenje i budućeg rukovodstva Pravnog fakulteta, biće usmjerena na stvaranje akademske atmosfere kao imperativa našeg intelektualnog djelovanja.

Program razvoja Pravnog fakulteta koji se nalazi pred Vama je, prije svega, dokument utemeljen na pragmatičnom i realnom sagledavanju stvarnih potreba Pravnog fakulteta, pa utopističke projekcije i nerealna očekivanja nijesu dio ovog teksta. Budući da se odnosi na period koji sa sobom nosi mnogobrojne izazove, ovaj program je zasnovan na svrishodnom planiranju i zajedničkom posmatranju svih izazova na koje će se sistemski i odgovorno reagovati.

Modernizacija Pravnog fakulteta u procesu globalizacije i evropskog puta Univerziteta i države Crne Gore podrazumijeva kadrovska osvježenja, više akademske standarde, bolju međunarodnu saradnju, moderno upravljanje i stimulisanje konstruktivnog kritičkog odnosa kao esencije akademskog bića.

Prof. dr Aneta Spaić

